

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy Radovana Suchánka (soudce zpravodaje) a soudců Josefa Fialy a Jiřího Zemánka o ústavní stížnosti stěžovatelky **M. V.**, zastoupené JUDr. Kristinou Škampovou, advokátkou, sídlem Pellicova 29/8a, Brno, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. května 2019 č. j. 28 Cdo 1105/2019-829 a rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích ze dne 15. listopadu 2018 č. j. 23 Co 127/2013-722, za účasti **Nejvyššího soudu a Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích**, jako účastníků řízení, a **České republiky – Ministerstva financí**, sídlem Letenská 525/15, Praha 1 – Malá Strana, jako vedlejší účastnice řízení, takto:

Ústavní stížnost se zamítá.

Odůvodnění:

I.

Rekapitulace předchozích řízení a obsah napadených rozhodnutí

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“), doručenou Ústavnímu soudu dne 16. 7. 2019, se stěžovatelka domáhá zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí, a to pro tvrzené porušení jejich práv zaručených v čl. 1, čl. 3, čl. 11 odst. 1 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), jakož i práv podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) a čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě.

2. Z obsahu spisu Okresního soudu v Chrudimi (dále jen „okresní soud“) sp. zn. 11 C 100/2010, který si Ústavní soud vyžádal, vyplývají následující skutečnosti. Dne 15. 3. 1947 byla Ministerstvu vnitra doručena přihláška, kterou se A. P. přihlásil podle vládního nařízení č. 8/1947 Sb., o soupisu československého majetku na Zakarpatské Ukrajině, ke svému majetku zanechanému na Zakarpatské Ukrajině (někdejší Podkarpatské Rusi). Po jeho smrti dne v lednu 1957 se jeho dědičkou stala právní předchůdkyně (matka) stěžovatelky. Dopisem ze dne 30. 3. 1962 č. j. 24-4189/62 Hš Ministerstvo financí oznámilo, že s ohledem na rozsah a hodnotu předmětného majetku nelze poskytnout náhradu podle zákona č. 42/1958 Sb., o úpravě některých nároků a závazků souvisejících se sjednocením Zakarpatské Ukrajiny s Ukrajinskou sovětskou socialistickou republikou, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon č. 42/1958 Sb.“), neboť v přihlášce uvedený majetek neměl povahu osobního nebo drobného soukromého majetku, nýbrž šlo o velký výdělečný majetek. Nebyla tedy splněna podmínka přiznání náhrady podle prováděcího předpisu citovaného zákona – vyhlášky Ministerstva financí č. 159/1959 Ú. 1., o vnitrostátním vypořádání některých

nároků podle zákona č. 42/1958 Sb., týkajících se Zakarpatské Ukrajiny (dále jen „vyhláška“), který v § 3 stanovil, že náhrada se poskytne za nemovitý majetek, pouze pokud měl povahu osobního nebo drobného dále definovaného soukromého vlastnictví. Stejným způsobem odůvodnilo Ministerstvo financí své rozhodnutí ze dne 6. 9. 2008 č. j. 908/31644/2008, kterým nevyhovělo opětovné žádosti právní předchůdkyně o poskytnutí náhrady, a výslovně uvedlo, že je vázáno stejnými předpisy jako v roce 1962. Rozklad proti tomuto rozhodnutí byl zamítnut rozhodnutím ministra financí ze dne 10. 11. 2008 č. j. 908/79637/2008.

3. Právní předchůdkyně stěžovatelky se následně domáhala přiznání finanční náhrady žalobou. Okresní soud rozsudkem ze dne 12. 10. 2012 č. j. 11 C 100/2010-299 uložil vedlejší účastníci povinnost zaplatit stěžovatelce částku ve výši 7 653 360 Kč s úrokem z prodlení ve výši 3 % ročně za dobu od 19. 3. 1992 do zaplacení, čímž nahradil rozhodnutí ministra financí ze dne 10. 11. 2008 č. j. 908/79637/2008 ve spojení s rozhodnutím Ministerstva financí ze dne 6. 9. 2008 č. j. 908/31644/2008. Okresní soud uvedl, že ve správním řízení zahájeném v roce 1947 nebylo do roku 2008 věcně rozhodnuto, neboť korespondence Ministerstva financí nasvědčuje tomu, že věc byla vyřízena odložením. Pokud tedy správní řízení před rokem 2008 neskončilo, promlčecí lhůta pro uplatnění nároku nemohla uplynout. S ohledem na nutnost uplatnit při použití právních předpisů z roku 1958 a 1959 (zákon č. 42/1958 Sb. a vyhláška) zvláštní výkladová pravidla v souladu s dnešními hodnotami a principy demokratického právního státu, dospěl okresní soud k závěru, že diskriminační kritérium odškodnění obsažené v § 3 vyhlášky odporuje čl. 11 odst. 1 Listiny, a rozhodovací důvody správního orgánu nemohly při nynějším rozhodování obstát. Soud proto postupoval podle vyhlášky, avšak bez užití již zmíněného § 3 a nepoužil ani § 4, jenž ukládá cenu podle přihlášky krátit v poměru 5:1. Okresní soud od ceny uvedené v přihlášce odečetl břemena a dluhy zapsané v pozemkových knihách (§ 7 odst. 1 vyhlášky) a dospěl k částce 1 530 672 Kč, kterou vynásobil koeficientem pěti, celková náhrada tedy činila 7 653 360 Kč. Okresní soud připustil, že koeficient pět je nižší, než přepočítací koeficienty uvedené v expertních tabulkách předložených stěžovatelkou a zohledňujících míru znehodnocení (např. inflace a měnové změny) peněžního vyjádření majetku, jak je v upravené podobě převzal zákon č. 212/2009 Sb., kterým se zmírňují majetkové křivdy občanům České republiky za nemovitý majetek, který zanechali na území Podkarpatské Rusi v souvislosti s jejím smluvním postoupením Svazu sovětských socialistických republik, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon č. 212/2009 Sb.“), soud však přihlédl ke skutečnosti, že v případě odškodnění stěžovatelky jde o zmírnění nepříznivého následku, nikoli o plnou náhradu, přičemž taková náhrada je podle mínění soudu ještě přiměřená. Závěr o přiměřenosti a adekvátnosti vypočtené náhrady si soud ověřil i úvahou srovnatelnosti, podle níž vypočtená cena postačuje na pořízení malé zemědělské usedlosti a tomu odpovídajícím pozemkům.

4. Proti rozsudku okresního soudu podala vedlejší účastnice odvolání. Krajský soud v Hradci Králové – pobočka v Pardubicích (dále jen „krajský soud“) usnesením ze dne 22. 10. 2013 č. j. 23 Co 127/2013-391 zrušil rozsudek okresního soudu a současně rozhodl o zastavení řízení a postoupení věci Ministerstvu vnitra, do jehož pravomoci patří rozhodování o nároku na náhradu podle zákona č. 212/2009 Sb. Dovolání právní předchůdkyně stěžovatelky Nejvyšší soud usnesením ze dne 5. 6. 2014 č. j. 28 Cdo 1066/2014-432 odmítl.

5. Usnesení Nejvyššího soudu napadla právní předchůdkyně stěžovatelky ústavní stížností, které Ústavní soud nálezem sp. zn. II. ÚS 2610/14 ze dne 20. 1. 2015 (N 6/76 SbNU 99) vyhověl. Ústavní soud podrobil kritice postup Nejvyššího soudu a krajského soudu, a vyslovil názor, že postoupením věci Ministerstvu vnitra k vydání rozhodnutí podle zákona č. 212/2009 Sb. bylo porušeno základní právo na soudní ochranu. Ústavní soud dospěl k závěru, že nynější hmotněprávní úprava nebrání tomu, aby obecné soudy v řízení podle části páté zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „o. s. ř.“), přezkoumaly a případně nahradily rozhodnutí správního orgánu, kterým bylo rozhodnuto o žádosti o náhradu podle zákona č. 42/1958 Sb.

6. Rozsudkem ze dne 2. 7. 2015 č. j. 23 Co 127/2013-509 krajský soud změnil rozhodnutí okresního soudu tak, že vedlejší účastnice je povinna zaplatit stěžovatelce částku 2 000 000 Kč. Požadavek na zaplacení zbývajících 5 653 360 Kč s příslušenstvím byl zamítnut. Krajský soud se řídil právním názorem, jež vyslovil Ústavní soud v nálezu sp. zn. II. ÚS 2610/14, tedy že uplatněný nárok je třeba posuzovat podle předchozí právní úpravy – zákona č. 42/1958 Sb., jakož i závěrem, že stěžovatelce se musí na základě tohoto zákona dostat náhrady za nemovitý majetek navzdory omezení podle § 3 vyhlášky. Krajský soud proto § 3 vyhlášky nepoužil, stejně tak jako § 4 (přepočítání ceny v přihlášce poměrem 5:1), jehož aplikace by podle něj vedla k poskytnutí nepřiměřeně nízkého odškodnění, jež by nemělo vztah k hodnotě zanechaného majetku a neodpovídalo by ani současným cenovým relacím. Postup okresního soudu při výpočtu náhrady krajský soud označil za logický a přesvědčivý, ovšem s tím, že při stanovení výše náhrady poskytované podle zákona č. 212/2009 Sb. se od náhrady odečítá odškodnění vyplacené oprávněné osobě podle dosavadních právních předpisů a náhrada je omezena částkou 2 000 000 Kč (§ 7 odst. 4 a 5 zákona č. 212/2009 Sb.), proto by neměla tuto částku přesáhnout ani náhrada podle zákona č. 42/1958 Sb.

7. Rozsudek krajského soudu byl napaden dovoláním jak právní předchůdkyní stěžovatelky, tak vedlejší účastnicí. Usnesením ze dne 23. 5. 2018 č. j. 28 Cdo 1482/2018-645 rozhodl Nejvyšší soud, že v řízení bude pokračováno se stěžovatelkou, neboť její právní předchůdkyně v průběhu dovolacího řízení zemřela. Nejvyšší soud rozsudkem ze dne 27. 6. 2018 č. j. 28 Cdo 1482/2018-653 zrušil rozsudek krajského soudu a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení. Krajský soud dle Nejvyššího soudu pochybil, když odmítl použít § 3 a § 4 vyhlášky a postupoval v rozporu s tímto předpisem, přičemž pro určení náhrady použil aktuální restituční úpravu (zákon č. 212/2009 Sb.), dle níž však stěžovatelka není oprávněnou osobou.

8. Rozsudkem napadeným touto ústavní stížností krajský soud změnil rozsudek okresního soudu tak, že vedlejší účastnice je povinna stěžovatelce zaplatit částku 466 616 Kč. Návrh na zaplacení zbývajících 7 186 744 Kč s příslušenstvím byl zamítnut. Tím bylo nahrazeno rozhodnutí ministra financí ze dne 10. 11. 2008 č. j. 908/79637/2008 ve spojení s rozhodnutím Ministerstva financí ze dne 6. 9. 2008 č. j. 908/31644/2008. Se zřetelem k závěrům zrušovacího rozsudku Nejvyššího soudu posuzoval krajský soud stěžovatelkou uplatněné právo na náhradu za majetek zanechaný v rozhodné době na území Zakarpatské Ukrajiny prizmatem tehdy platných restitučních předpisů – zákona č. 42/1958 Sb. a vyhlášky. Na základě omezujících kritérií v § 3 a § 5 vyhlášky krajský soud vyčlenil jen majetek, který měl povahu osobního nebo drobného soukromého majetku, například obytný dům, vepřinec či kurník; další části majetku (102 ha polí, 7 ha lesů, 4 deputátní obytné domy, stáj, sušárny tabáku či skladiště) zahrnuty nebyly, neboť neodpovídaly výše zmíněným omezujícím kritériím vyhlášky. Soud dospěl k závěru, že

k náhradě přísluší nemovitosti v přihláškové ceně 233 308 Kčs a po použití § 4 vyhlášky jde o částku 46 661,60 Kč (přihlášková cena dělena pěti). Soud dále použil index 10 podle § 7 odst. 2 zákona č. 212/2009 Sb., ve výsledku tedy přiznal stěžovateli náhradu ve výši 466 616 Kč.

9. Proti rozsudku krajského soudu podaly stěžovatelka i vedlejší účastnice dovolání, která Nejvyšší soud v záhlaví uvedeným usnesením odmítl jako nepřipustná. Podle Nejvyššího soudu nevylučují v dovolání stěžovatelkou citované nálezy použití § 3 vyhlášky, neboť se v zásadě vyslovují toliko k otázce, zda lze podle části páté občanského soudního řádu projednat restituční nároky vyplývající ze zákona č. 42/1958 Sb. V situaci nabytí účinnosti zákona č. 212/2009 Sb. to platí i pro nálezy ze dne 13. 6. 2016 sp. zn. I. ÚS 3964/14 (N 108/81 SbNU 705), kterým nebylo použití § 3 vyhlášky zcela vyloučeno, jestliže jím Ústavní soud reprobval použití části tohoto ustanovení o odškodnění „jen jisté skupiny osob“ (osob hospodařících jako členové jednotných zemědělských družstev nebo jako samostatní malí nebo střední zemědělci). Nejvyšší soud naopak zdůraznil judikaturu Ústavního soudu, dle níž konkrétní rozsah a podmínky restituce jsou věcí politického rozhodnutí zákonodárce. Jde-li o konkrétní výši indexu, kterým krajský soud násobil částku náhrady, aby nebyla toliko symbolická, může ji Nejvyšší soud přezkoumávat pouze v případě zcela zjevné nepřiměřenosti. Shledala-li stěžovatelka vhodnějším násobit výši náhrady podle aktuálního restitučního předpisu jiným koeficientem, nabídla toliko alternativní postup a její argumentace nemohla založit přípustnost dovolání, nevedl-li postup krajského soudu k nepřiměřenému závěru o výši náhrady. Nejvyšší soud poukázal i na usnesení ze dne 26. 3. 2019 sp. zn. II. ÚS 4239/18, v němž Ústavní soud aproboval výpočtový postup použitý i ve věci stěžovatelky.

II.

Argumentace stěžovatelky

10. Stěžovatelka v ústavní stížnosti tvrdí, že Nejvyšší soud pochybil, když dospěl k závěru o možnosti použití § 3 vyhlášky, neboť takový závěr je v rozporu s platnou právní úpravou, mezinárodními smlouvami i judikaturou Ústavního soudu. Konkrétně odkázala na nálezy sp. zn. I. ÚS 3964/14, v němž Ústavní soud ve vztahu k tomuto ustanovení zdůrazňuje důležitost konstitutivních hodnot, principů demokratického právního státu a teleologické metody výkladu práva namísto čistě dogmaticky gramatického výkladu. Z uvedeného dle stěžovatelky vyplývá, že § 3 vyhlášky nelze vůbec použít. Dále se stěžovatelka vymezila proti způsobu výpočtu náhrady, neboť byl použit jak koeficient 5:1 (§ 4 vyhlášky), tak index 10 (§ 7 odst. 2 zákona č. 212/2009 Sb.), přestože v indexu 10 podle zákona č. 212/2009 Sb. je již obsažena měnová reforma z roku 1953. Fakticky tím podle stěžovatelky došlo k přiznání částky, která odpovídá pouze dvojnásobku ceny uvedené v přihlášce za soudem vybrané nemovitosti, a kterou nelze považovat za přiměřenou a rozumnou ve smyslu rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 27. 6. 2018 č. j. 28 Cdo 1482/2018. Usnesení sp. zn. II. ÚS 4239/18, které zmiňoval v napadeném rozhodnutí Nejvyšší soud, považuje stěžovatelka za nesprávné a na podporu svých tvrzení ohledně výpočtu výše náhrady se odvolává na práci prof. Ing. Alberta Bradáče, DrSc., někdejšího ředitele Ústavu soudního inženýrství, a na časopis Soudní inženýrství (oceňovací tabulky pro potřeby přepočtu cen platných v roce 1938 na aktuální cenovou úroveň reflektující i cenovou reformu provedenou k 1. 6. 1953).

III.

Vyjádření účastníků a vedlejší účastnice řízení, replika stěžovatelky

11. Ústavní soud podle § 42 odst. 4 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), zaslal ústavní stížnost k vyjádření Nejvyššímu soudu, krajskému soudu a vedlejší účastnici řízení.

12. Nejvyšší soud ve svém vyjádření uvedl, že závěry krajského soudu jsou v souladu s ustálenou rozhodovací praxí dovolacího soudu i Ústavního soudu. Konstatoval rovněž, že obecné soudy vyložily § 3 vyhlášky tak, že se oprávněným osobám poskytne náhrada majetku i bez ohledu na skutečnost, zda dotčená osoba (či její právní předchůdce) hospodařila jako člen JZD, případně jako malý či střední zemědělec. V této souvislosti opět zdůraznil, že jakékoliv omezení v rozsahu majetku, za něž se náhrada poskytuje, je na základě ustálené „polistopadové“ judikatury věcí zákonodárce. Co se týče výše náhrady, nespatořoval Nejvyšší soud ve skutkových zjištěních soudů nižších stupňů zjevnou nepřiměřenost. V podrobnostech odkázal Nejvyšší soud na důvody svého rozhodnutí a navrhl odmítnutí ústavní stížnosti jako zjevně neopodstatněné.

13. Krajský soud ve svém vyjádření zastává totéž stanovisko a dodal, že ústavní stížnost je založena na argumentech, které byly stěžovatelkou uplatněny již před obecnými soudy. Ve zbytku krajský soud odkázal na odůvodnění svého napadeného rozhodnutí.

14. Vedlejší účastnice vyjádřila přesvědčení, že z judikatury Ústavního soudu nevyplývá zákaz použití § 3 vyhlášky a jeho obsah nepovažuje za diskriminující, nýbrž za stanovující rozsah restituce. K tomu odkazuje na několik rozhodnutí Ústavního soudu, dle nichž je samotná restituce, ale i rozsah nároků plynoucích z restitučních předpisů, věcí úvahy demokraticky legitimovaného zákonodárce, nikoliv volné úvahy soudů. V otázce použití § 4 vyhlášky, tedy způsobu výpočtu náhrady, vedlejší účastnice odkazuje na usnesení sp. zn. II. ÚS 4239/18, kterým Ústavní soud shodný způsob výpočtu náhrady aproboval.

15. Vyjádření Nejvyššího soudu, krajského soudu a vedlejší účastnice zaslal Ústavní soud stěžovatelce na vědomí a k případné replice. K vyjádření Nejvyššího soudu stěžovatelka uvedla, že nerespektuje judikaturu Ústavního soudu, především nález sp. zn. I. ÚS 3964/14, v němž Ústavní soud řešil náhradu za pozemky, nikoliv stavby, a zabýval se tedy pouze tou částí § 3 vyhlášky, která se týká náhrady za zemědělskou půdu. Stěžovatelka zdůraznila své stanovisko, že náhrada ve výši 466 416 Kč je náhradou pouze symbolickou. Vedlejší účastnicí zmíněné usnesení sp. zn. II. ÚS 4239/18 stěžovatelka opakovaně označila za nesprávné a vybočující z ustálené judikatury Ústavního soudu ohledně zásad, kterých je třeba dbát při výkladu a použití restitučních předpisů.

IV.

Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

16. Ústavní soud shledal, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněnou stěžovatelkou, která byla účastnicí řízení, v nichž byla vydána soudní rozhodnutí napadená ústavní stížností, a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelka je zastoupena v souladu s § 29 až § 31 zákona o Ústavním soudu a ústavní stížnost je přípustná, neboť

stěžovatelka vyčerpala všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*).

V.

Změna soudce zpravodaje

17. Ústavní stížnost byla dle rozvrhu práce přidělena soudci Jiřímu Zemánkovi jako soudci zpravodaji. Jeho návrh rozhodnutí při projednání věci ve III. senátu dne 15. 12. 2020 nezískal většinu hlasů. Proto byl téhož dne předsedou senátu Jiřím Zemánkem postupem podle § 55 zákona o Ústavním soudu určen soudcem, který vypracuje návrh rozhodnutí, soudce Radovan Suchánek.

VI.

Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

18. Ústavní soud posuzoval ústavní stížnost z hlediska kompetencí svěřených mu Ústavou jako soudnímu orgánu ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy), který není další instancí v systému obecného soudnictví (čl. 91 odst. 1 a čl. 92 Ústavy), není soudem nadřízeným obecným soudům a obdobně jiným orgánům veřejné moci a jako takový je oprávněn do jejich rozhodovací pravomoci zasahovat pouze za předpokladu, že nepostupují v souladu s právy obsaženými v hlavě páté Listiny [čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy]. S ohledem na zjištěné skutečnosti Ústavní soud dospěl k závěru, že stěžovatelkou tvrzená porušení ústavně zaručených práv, opravňující zásah Ústavního soudu, napadenými rozhodnutími krajského soudu a Nejvyššího soudu nenastala.

19. Ustanovení § 3 vyhlášky zní:

„Náhrada se poskytne za tento nemovitý majetek, pokud měl povahu osobního nebo drobného soukromého vlastnictví,

a) za rodinný domek,

b) za hospodářské budovy a půdu drobných zemědělců na Zakarpatské Ukrajině, avšak jen těm, kteří nyní hospodaří jako členové jednotných zemědělských družstev nebo jako samostatní malí nebo střední zemědělci,

c) za pozemek zastavěný rodinným domkem [písmeno a)] nejvýše však za výměru 800 m² a za pozemek zastavěný hospodářskými budovami [písmeno b)],

d) za budovy sloužící k provozu malé živnosti.“

20. Ustanovení § 5 vyhlášky zní:

„Za zemědělskou půdu bude poskytnuta žadateli náhrada jen v půdě, a to v rozsahu výměry jeho vlastních a jím obhospodařovaných pozemků na území Zakarpatské Ukrajiny, pokud tyto pozemky nepřevyšují výměru jeho vlastních pozemků, které vnesl do jednotného zemědělského družstva nebo sám obhospodařuje v tuzemsku; náhrada nesmí však převyšovat 13 ha.“

21. Pro posouzení věci je stěžejní použití § 5 a především § 3 vyhlášky (případně jejich částí), se kterým stěžovatelka polemizuje. Jak plyne ze shora uvedeného, tato otázka byla vrcholnými soudy částečně řešena. V nálezu sp. zn. I. ÚS 3964/14 dospěl Ústavní soud u

příslušné části § 3 písm. b) vyhlášky (začínající slovy „*avšak jen těm...*“) k závěru, že představuje diskriminační kritérium poskytnutí náhrady, pročez by neměla být použita. Tento závěr opřel Ústavní soud především o hodnotové a teleologické úvahy a nutnost výkladu i starých právních norem v souladu s principy demokratického právního státu. V nyní posuzované věci by uvedený závěr znamenal, že by pro přiznání finanční náhrady neměla být v potaz brána kritéria, jež jsou založena na dobovém třídním přístupu k odškodňovaným osobám, který v duchu uvedeného nálezu „*rozděloval občany protiprávně do nestejných kategorií*“. Jinak řečeno příslušná část § 3 písm. b) vyhlášky je podle nálezu sp. zn. I. ÚS 3964/14 diskriminační a odporuje (dnes zaručené) rovné ochraně vlastnického práva proto, že se vztahuje „*k odškodnění jen jisté skupiny osob*“.

22. Na druhou stranu nelze ztratit ze zřetele, že i výklad práva a přizpůsobení jeho použití moderním demokratickým principům má své meze. Zejména nelze výkladem překračovat věcnou působnost rozhodných právních norem; nelze vytvářet nové skutkové podstaty obsahující podmínky vzniku práva subjektu na finanční náhradu – a to ani s přihlédnutím k zásadě *in favorem restitutionis* (viz nálezy Ústavního soudu ze dne 22. 6. 2020 sp. zn. III. ÚS 4121/18). V obecné rovině je tedy pro posuzovanou věc rozhodné, do jaké míry lze klíčová ustanovení vyhlášky vyložit ústavně souladným způsobem tak, aby nebylo měněno jejich nejužší jádro – samotný věcný rozsah, případně za jakých okolností může být při zachování mezi ústavního pořádku jejich použití vyloučeno.

23. Krajský soud se přísně řídil Ústavním soudem dovozeným zákazem diskriminace podle části § 3 písm. b) vyhlášky č. 159/1959 Ú. l., a to právě s přihlédnutím k důvodům jeho nepoužití podle nálezu sp. zn. I. ÚS 3964/14 (viz výše). S příslušným odůvodněním však nevyloučil použití ostatních částí § 3 [tj. zbylé části písm. b) a dále písm. a), c) a d)], neboť nemožnost jejich ústavně souladného výkladu nebyla předchozí judikaturou dovozena ani na ně veskrze nedopadá výše naznačené stěžejní kritérium diskriminace – odškodnění jen určité kategorie osob. Stanoví-li právní předpis podmínky, za nichž může být subjektu práva přiznána finanční náhrada, bude vždy určitým způsobem rozdělovat adresáty daných norem do skupin podle toho, zda podmínky náhrady splňují, nebo nikoli. Avšak v tomto případě dochází v rozdělení osob do nestejných kategorií v rozporu s principem zákazu diskriminace pouze v části § 3 písm. b) vyhlášky (viz výše), neboť ostatní části § 3 vymezují podmínky přiznání náhrady věcně, nikoli osobně (srov. znění daného ustanovení výše). Jinak řečeno, zatímco příslušná část § 3 písm. b) vyhlášky vymezuje předmět i subjekt náhrady, jeho zbylá část spolu s § 3 písm. a), c) a d) upravují pouze její předmět – charakteristiky nemovitostí, za něž může být náhrada poskytnuta. V souladu s tímto posouzením rozhodl krajský soud, jak odůvodnil zejména v bodech 35 až 37 napadeného rozsudku.

24. Bylo-li již předchozími rozhodnutími Ústavního soudu dovozeno použití dobových právních předpisů, tj. zejména zákona č. 42/1958 Sb. a vyhlášky (viz nálezy sp. zn. II. ÚS 2610/14), z nichž mohou být ve výjimečných případech činěny výjimky (tak jako např. v nálezu sp. zn. I. ÚS 3964/14), musí se i Ústavní soud vystříhat svévole a pečlivě vážit vyloučení použití dalších ustanovení vyhlášky. Právě tohoto vyloučení se stěžovatelka domáhá. Řešení zvolené krajským soudem není ani v rozporu se smyslem a účelem restitučního zákonodárství, jimiž není odčinění všech, nýbrž toliko zmírnění alespoň některých majetkových krivd, kterýžto způsob a rozsah odčinění jsou věcí zákonodárce (srov. nálezy Ústavního soudu ze dne 23. 6. 2020 sp. zn. IV. ÚS 2056/18 nebo rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 12. 7. 2001 ve věci *Malhous proti České republice* č. 33071/96 či ze dne 10. 7. 2002 ve věci *Gratzinger a Gratzingerová proti*

České republice č. 39794/98). Konkrétní rozsah zmírnění křivdy pak bude vždy věci míry a logicky bude mnohdy vést k částečné nespokojenosti odškodňované osoby. Takto shrnul výstižně krajský soud v bodu 27 odůvodnění napadeného rozsudku, že „akty v minulosti nelze posuzovat současnými standardy dobrých mravů. Každý právní řád, pokud má být efektivní a nikoliv ryze teoretický a neživotný, musí mít určitou hranici, za kterou určité otázky minulosti neřeší a její hodnocení přenechává soudu historickému. Tak uzavřel Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 8. 3. 1995 sp. zn. Pl. ÚS 14/94.“.

25. Akceptoval-li krajský soud v napadeném rozsudku závěry nálezu sp. zn. I. ÚS 3964/14 označující za diskriminační a nepoužitelnou část § 3 vyhlášky týkající se odškodnění jen jisté skupiny osob [písm. b)], postupoval podle zbylých částí § 3 vyhlášky. Za diskriminační nepovažoval postup, podle kterého právo na náhradu nemá osoba, která zanechala na Zakarpatské Ukrajině majetek ve větší míře, než jak je specifikován v § 3 písm. a), c) a d) a § 5 vyhlášky. Krajský soud tak respektoval prejudikaturu Ústavního soudu a stanovený věcný rozsah nemovitostí a na jeho základě ze zanechaného majetku vyčleňoval majetek odpovídající uvedeným kritériím.

26. Krajskému soudu i vedlejší účastníci lze přisvědčit v tom, že je na zákonodárci, aby určil rozsah v restituci vydávaného majetku, či majetku, za nějž je poskytována finanční náhrada. Byť podle nálezu sp. zn. I. ÚS 3964/14 nelze přijmout hledisko vyvěrající z přístupu, který rozdělával občany protiprávně do nestejných kategorií, nelze krajskému soudu vytýkat, že postupoval podle ustanovení, která takto občany nerozdělují, nýbrž stanovují objektivní podmínky vymezující majetek, za nějž může být finanční náhrada přiznána. Jakkoli nelze ze zřetele ztratit politickou ideologii 50. let 20. století, není v pravomoci dnešních soudů měnit nebo vylučovat věcný rozsah (byť starých) restitučních předpisů, podle nichž orgány veřejné moci (dnes již plausibilně) rozhodují.

27. Vyložily-li a použily-li obecné soudy aplikovatelné části § 3 vyhlášky v souladu s ústavním pořádkem, zbývá posoudit, zda si počínaly stejně při určení konkrétní výše náhrady. Způsob, kterým dospěl krajský soud k přiznání výše finanční náhrady, představuje „kombinaci“ § 4 vyhlášky s § 7 zákona č. 212/2009 Sb., tedy použití indexu 10 podle tohoto zákona tak, aby výsledná výše náhrady nebyla toliko symbolická.

28. Použitím § 4 vyhlášky se již Ústavní soud zabýval. V usnesení sp. zn. II. ÚS 4239/18 aproboval postup, jímž soudy zvýšily nepřiměřeně nízkou výši náhrady, která by jinak byla stěžovatelce přiznána podle právní úpravy platné a účinné v 50. letech 20. století. Takto soudy postupovaly přiměřeným použitím zákona č. 212/2009 Sb. za pomoci koeficientů v něm uvedených, neboť dospěly k závěru, že jde o právní úpravu, jejímž cílem je mimo jiné přiblížit výši odškodnění dnešním poměrům. Takto nastavená míra odškodnění je podle uvedeného usnesení ústavně přijatelným kompromisem mezi tím, že stěžovatelka sice není oprávněnou osobou podle zákona č. 212/2009 Sb., nicméně náhrada podle předpisů z 50. let by byla nepřiměřeně nízká. Nadto stojí za připomenutí, že ani zákon č. 212/2009 Sb. neumožňuje stanovit výši finanční náhrady neomezeně, neboť podle § 7 odst. 5 tohoto zákona výše vypořádání nesmí převýšit celkem částku 2 miliony Kč. Proto je tím spíše vhodné analogicky k tomuto omezení trvat na dodržování rozsahu finanční náhrady, jejíž úprava je věcí zákonodárce. Toto východisko přitom podle Ústavního soudu ob stojí i při zohlednění znehodnocení způsobeného měnovou reformou z roku 1953, jelikož index dle § 7 odst. 2 zákona č. 212/2009 Sb. nebyl stanoven jen s ohledem na měnovou reformu z roku 1953, proto mezi ním a měnovou reformou (na rozdíl od koeficientů obsažených v právní úpravě z 50. let) není výlučná souvislost.

29. Stěžovatelka namítla, že krajský soud pokrátil částku uvedenou v přihlášce k soupisu majetku (a již sníženou s ohledem na omezení stanovená v § 3 a § 5 vyhlášky) nejdříve v poměru 5:1 a následně vynásobil indexem 10 podle zákona č. 212/2009 Sb., čímž fakticky přiznal částku, která odpovídá pouze dvojnásobku ceny uvedené v přihlášce. Ústavní soud zastává názor, tato úvaha má jisté racionální jádro, neboť způsob výpočtu použitý krajským soudem vychází z kombinovaného použití dvou právních předpisů z různých období. Ústavní soud nicméně uvedený závěr již dříve aproboval jako ústavně souladný na základě úvah v parafrázovaném usnesení uvedených, a neshledal ani v nyní posuzované věci důvod se od těchto závěrů odchýlit. Ve zbytku Ústavní soud odkazuje na dané usnesení, v němž byla přiměřenost tohoto postupu odůvodněna, stejně jako na výše uvedené nálezy týkající se obdobných případů, a také na napadené usnesení Nejvyššího soudu, v němž byla srozumitelně vysvětlena podstatná část důvodů, pro které nelze ani nyní stěžovatelce vyhovět.

VII. Závěr

30. Ústavní soud uzavírá, že krajský soud i Nejvyšší soud postupovaly v souladu s ústavním pořádkem, když postupem podle § 3 písm. a), c) a d) a § 5 vyhlášky omezily rozsah majetku rozhodného pro přiznání finanční náhrady. Ústavní soud proto ústavní stížnost podle § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu zamítl. Takto rozhodl mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků, neboť měl za to, že od něho nelze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 12. ledna 2021

Radovan Suchánek
předseda senátu

Odlišné stanovisko soudce Jiřího Zemánka k nálezu sp. zn. III. ÚS 2325/19

S většinovým stanoviskem III. senátu nesouhlasím, neboť nemohu podpořit omezení věcného rozsahu náhrad za majetek zanechaný na území Zakarpatské Ukrajiny po odstoupení tohoto území Sovětskému svazu a výpočtu jejich výše podle nálezem přijatého, ústavně nekonformního výkladu restitučního předpisu z 50. let [§ 3 písm. a), c), d), § 4 a § 5 vyhlášky č. 159/1959 Ú. 1. (dále jen „vyhláška“)].

Nález konstatuje, že krajský soud se přísně řídil Ústavním soudem dovozeným zákazem diskriminace podle § 3 písm. b) vyhlášky, když přihlédl k důvodům nepoužití jeho části (náhrada se poskytne) „(a)však jen těm, kteří nyní hospodaří jako členové jednotných zemědělských družstev nebo jako samostatní malí nebo střední zemědělci“, vysloveným v nálezu sp. zn. I. ÚS 3964/14. Podle senátní většiny tím krajský soud nevyloučil použití ostatních částí § 3 [tj. zbylé části písm. b) a dále písm. a), c) a d)], na něž, jak uvedl, nedopadá v citovaném nálezě vyslovené stěžejní kritérium diskriminace – odškodnění jen určité kategorie osob.

S tímto názorem se nemohu ztotožnit. Ze shora uvedeného závěru Ústavního soudu, který se zabýval pouze ústavností § 3 písm. b) vyhlášky, a veškerá jeho argumentace se proto vztahovala *ratione personae* ke shora uvedenému kritériu diskriminace – odškodnění jen určité kategorie osob, nelze automaticky dovodit, že by ostatní části tohoto ustanovení, ne něž se toto kritérium diskriminace nevztahuje byly *ratione materiae* ústavně souladné. Navíc závěr senátní většiny o tom, že v ostatních částech § 3 vyhlášky nejde o diskriminaci založenou na odškodnění jen úzké kategorie osob, je nepřesný, neboť, jak bude pojednáno dále, vyhláška ve svém důsledku arbitrárně stanoví odlišný právní režim pro osoby, jimž náleží drobné či soukromé vlastnictví, na rozdíl od majitelů rozsáhlého, rozuměj „kapitalistického“ vlastnictví.

Ústavní soud v uvedeném nálezě poukázal na nález sp. zn. Pl. ÚS 19/93 ze dne 21. 12. 1993 (N 1/1 SbNU 1; 14/1994 Sb.), ve kterém nastavil *obecné* meze, které je nezbytné respektovat při výkladu právních předpisů, bez ohledu na dobu jejich přijetí. V tomto kontextu Ústavní soud v nálezě sp. zn. I. ÚS 3964/14 zdůraznil, že ačkoliv je dnešní demokratický právní stát vybudován na zásadě formální právní kontinuity s předchozími právními a politickými systémy, nelze při výkladu práva, jež má svůj historický původ, odhlížet od současných zásad materiálního právního státu. Uvedené Ústavní soud rozvedl například ve svém nálezě sp. zn. Pl. ÚS 42/02 ze dne 26. 3. 2003 (N 42/29 SbNU 389; 106/2003 Sb.), v němž stanovil, že výklad i sebestarších norem nemůže být proveden bez zřetele k dnes platným hodnotám a principům, konstituujícím demokratický právní stát, tak, jak jsou vyjádřeny v ústavním pořádku České republiky. Jen takto omezeně, hodnotově diskontinuálně, lze chápat kontinuitu se „starým právem“, jehož aplikace je předmětem nynějšího řízení.

Ústavní soud v nálezě sp. zn. I. ÚS 3964/14 taktéž uvedl, že v České republice je přípustný pouze takový výkon státní moci, který je v souladu s Ústavou a Listinou základních práv a svobod (dále jen „Listina“), když ústavodárce po změně režimu z roku 1989 přikázal v ústavním zákoně č. 23/1991 Sb., kterým se uvozuje tato Listina jako ústavní zákon Federálního shromáždění České a Slovenské Federativní Republiky (dále jen „ústavní zákon č. 23/1991 Sb.“), že všechny zákony a jiné právní předpisy musí být uvedeny do souladu s Listinou nejpozději do 31. 12. 1991. Tímto dnem pozbyla účinnosti

ustanovení, která s Listinou nejsou v souladu. Ústavní soud tedy konstatoval neaplikovatelnost neústavního ustanovení vyhlášky [v daném případě šlo o diskriminační část § 3 písm. b), umožňující odškodnění jen jisté skupině osob] v důsledku pozbytí jeho účinnosti *ex constitutione* na základě čl. 6 odst. 1 ústavního zákona č. 23/1991 Sb.

Krajský soud v napadeném rozsudku sice akceptoval závěry nálezu sp. zn. I. ÚS 3964/14 označující za diskriminační a neaplikovatelnou část § 3 vyhlášky vztahující se k odškodnění jen jisté skupiny osob [písm. b)], avšak – bez reflexe k tímto nálezem konstatovaným výkladovým pravidlům – nekriticky postupoval podle zbylých částí § 3 vyhlášky, a za diskriminační nepovažoval majetkový *census*, podle kterého právo na náhradu nemá osoba, která zanechala na Zakarpatské Ukrajině majetek ve větší míře, než jak je specifikován v § 3 písm. a), c) a d) a § 5 vyhlášky. Krajský soud tak respektoval v § 3 písm. a), c) a d) této vyhlášky stanovený věcný rozsah nemovitostí a na jeho základě ze zanechaného majetku vyčleňoval majetek odpovídající uvedeným kritériím, jimž vyhověl obytný dům s přihláškou cenou 110 000 Kčs spolu s veprincem za 4 800 Kčs a kurníkem 3 500 Kčs, kdy obytný dům zjevně naplňuje podmínky pro bydlení rodiny, včetně zázemí – hospodářství drobného zemědělce. Z hlediska odškodnění za zanechané pozemky (§ 5 vyhlášky) dle přesvědčení krajského soudu hospodaření drobného zemědělce odpovídá náhrada za 1 ha luk (10 819 Kčs), 2 ha zahrady (36 785 Kčs), 6 ha pastvin (19 266 Kčs) a 4 ha role (48 138 Kčs). Stěžovatelce naopak nebyla krajským soudem přiznána náhrada za 102 ha rolí (1 227 524 Kčs), 7 ha lesů (142 405 Kčs), čtyři obytné deputátní domy (přihlášková cena 66 000 Kčs), koňskou stáj (37 000 Kčs), hovězí stáj (66 000 Kčs), hladírnu tabáku a skladiště (66 000 Kčs), kolnu (18 000 Kčs), čtyři sušárny tabáku (145 600 Kčs), sušák kukuřice (600 Kčs), lednici okrouhlou (100 Kčs). Z celkové hodnoty majetku přihlášeného k soupisu ve výši 1 984 172 Kčs tak uznal krajský soud právo na náhradu za majetek v hodnotě 233 308 Kčs.

Takový postup krajského soudu nepovažuje Ústavní soud za ústavně souladný, když omezení stanovená v § 3 písm. a), c) a d) a § 5 vyhlášky, v jejichž důsledku byl významně krácen majetek, za něž stěžovatelce příslušela náhrada, nepochybně představuje neústavní zásah do výše uvedených základních práv stěžovatelky. Nelze než mít za to, že také tato ustanovení pozbyla účinnosti *ex constitutione* na základě čl. 6 odst. 1 ústavního zákona č. 23/1991 Sb., neboť stejně tak jako u omezení spočívajícího v poskytnutí náhrady za hospodářské budovy a půdu pouze těm zemědělcům, kteří hospodařili jako členové jednotných zemědělských družstev nebo jako samostatní malí nebo střední zemědělci [§ 3 písm. b) vyhlášky], omezení spočívající v přiznání náhrady za nemovitý majetek pouze v rozsahu stanoveném v § 3 písm. a), c) a d) a § 5 citované vyhlášky jsou nepochybně výrazem tzv. třídního chápání práva, které je diskriminační, neboť namísto rovného přístupu ke všem osobám užívá odlišný přístup na základě příslušnosti ke společenské třídě, resp. na základě rozsahu vlastněného majetku. Stejně tak jako u § 3 písm. b) přitom požadavek na omezení poskytnuté náhrady, jak byl posléze stanoven v § 3 písm. a), c) a d) a § 5 citované vyhlášky, nebyl zakotven ani v mezistátní smlouvě (Smlouva mezi Československou republikou a Svazem sovětských socialistických republik o Zakarpatské Ukrajině, sjednaná dne 29. 6. 1946, uveřejněná pod č. 186/1946 Sb. spolu s Dohodou mezi Československou republikou a Svazem sovětských socialistických republik o konečném vypořádání majetkových a finančních otázek, souvisejících se sjednocením Zakarpatské Ukrajiny s Ukrajinskou sovětskou socialistickou republikou sjednanou dne 6. 7. 1957 a uveřejněnou pod č. 1/1958 Sb.), ani v zákoně č. 42/1958 Sb.

Krajskému soudu i vedlejší účastníci lze přisvědčit v tom, že je na zákonodárci, aby určil rozsah v restituci vydávaného majetku, či majetku, za nějž je poskytována finanční náhrada. Jak však uvedl v nálezu sp. zn. I. ÚS 3964/14 Ústavní soud, *nelze přijmout hledisko vyvěrající z přístupu, který rozdělával občany protiprávně do nestejných kategorií*. Podle vyhlášky § 3 vyhlášky se náhrada poskytne za rodinný domek (nikoliv však např. za vilu, nebo deputátní dům), za pozemek zastavěný rodinným domkem (nejvýše však za výměru 800 m²), za budovy sloužící k provozu malé (nikoli rozsáhlejší) živnosti, za hospodářské budovy a půdu drobných zemědělců na Zakarpatské Ukrajině a za pozemek zastavěný těmito budovami, nebo podle § 5 za zemědělskou půdu nepřevyšující výměru pozemků vnesených do jednotného zemědělského družstva či samostatně obhospodařovaných v maximální výměře 13 ha. Vyhláška tak stanoví odlišný právní režim pro navrácení drobného (osobního) soukromého vlastnictví, sloužícího pro uspokojování jen osobních potřeb hospodářského rolníka a jeho rodiny, rozdílný od nikoli drobného vlastnictví, sloužícího k výdělečným účelům. Jak však uvedl v nálezu sp. zn. I. ÚS 3964/14 Ústavní soud, *nelze akceptovat hledisko vyvěrající z marxistického třídního přístupu, který svévolně rozdělával občany do nestejných kategorií na základě majetkového kritéria*. Nepochybně je projevem takového třídního přístupu myšlenka, vydat odňatý majetek pouze v rozsahu osobního nebo drobného soukromého vlastnictví, zatímco majetek, který uvedenou kategorií jako „nadbytečný“ překračuje, nevydat.

Uvedené se projevilo právě ve věci stěžovatelky, které nebyla přiznána náhrada např. za obytné domy, stáje, 102 ha rolí, 7 ha lesů, výrobní prostory, sklady apod. Není přitom pochyb o tom, že předmětný podzákonný předpis byl přijat pod vlivem tehdejšího politického režimu, jehož hodnotové a právní principy se se současnými principy demokratického právního státu neslučují. Jak však bylo konstatováno již v nálezu sp. zn. I. ÚS 3964/14, *nelze pominout, že soudce není podzákonným předpisem vázán (čl. 95 odst. 1 Ústavy), nota bene, když takový předpis zakládá zřetelně diskriminační účinek ve vztahu k legitimnímu očekávání oprávněných osob*.

V nálezu sp. zn. I. ÚS 3964/14 Ústavní soud poukázal na věc *Broniowski proti Polsku* (č. 31443/96), ve kterém Evropský soud pro lidská práva posuzoval případ týkající se majetku osob repatriovaných z východní části předválečného Polska, a konstatoval, že stát nesmí ukládáním různých omezení učinit jejich práva vlastně nevynutitelnými a prakticky je eliminovat. Ústavní soud se v posuzované věci shodně jako v citovaném nálezu domnívá, že v podobných případech je namístě zdůraznit i zvláštní postavení, které má justice jako garant hodnot právního státu. Účastníci řízení a tím spíše restituenti, u kterých má dojít k alespoň částečné nápravě křivd způsobených totalitním režimem, oprávněně očekávají, že soud bude nestranný a spravedlivý v každém ohledu a v každé fázi řízení. Jedná se o obecnou zásadu, mnohdy zdůrazňovanou i v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva, podle které spravedlnost musí být nejen vykonána, ale musí být i vidět, že byla vykonána (*justice must not only be done, it must also be seen to be done*). Takto, maje na zřeteli účel a smysl restitucí, je třeba vykládat i specialitu restitučních zákonů vůči obecným předpisům, a ne naopak, jak to v podstatě učinily obecné soudy a Ministerstvo financí, v jejichž použití § 3 vyhlášky spatřuje Ústavní soud porušení stěžovatelčiných ústavně zaručených práv, zejména na ochranu vlastnického práva a zákazu diskriminace.

Mám tedy za to, že krajský soud i Nejvyšší soud pochybily, když postupem podle § 3 písm. a), c) a d) a § 5 vyhlášky omezily rozsah majetku rozhodného pro přiznání náhrady, v důsledku čehož za obecnými soudy přiznanou částku 466 616 Kč nelze pořídit v dnešní

době nemovitý majetek ani ve výrazně skromnějším rozsahu, než v jakém si poskytnutí náhrady představoval zákonodárce v roce 1958 (rodinný domek, hospodářské budovy, zastavěné pozemky a zemědělskou půdu do výměry 13 ha), natož v rozsahu, který by odpovídal účelu a smyslu právních předpisů, dopadajících na věc stěžovatelky, jak o nich hovoří Ústavní soud v nálezu sp. zn. I. ÚS 3964/14.

Naopak okresní soud postupoval v posuzované věci správně, řídil-li se v citovaném nálezu uvedenými výkladovými pravidly (která mají obecný dopad a nevztahují se pouze k otázce osobní diskriminace, jak dovozuje stanovisko většiny), nebral v úvahu ani jedno z diskriminačních omezení obsažených v § 3 a § 5 vyhlášky a postupoval podle jejího § 7 odst. 1, který náhradu poskytovanou za nemovitý majetek pouze snižuje o břemena a dluhy vázající na majetku, za který se náhrada poskytuje. Po použití jím zvoleného koeficientu 5 přistoupil k testu přiměřenosti vypočtené náhrady se zřetelem k tomu, jaký majetek, ve srovnání s majetkem zanechaným na území bývalé Zakarpatské Ukrajiny (a uvedeným v přihlášce k náhradě podle § 2 vyhlášky, je možno v současné době, tedy v době poskytnutí náhrady, pořídit.

Imperativu spravedlivé náhrady podle ústavně konformního výkladu restitučních předpisů pak neodpovídá ani způsob výpočtu výše náhrady, kterou stanovisko většiny s odkazem na usnesení Ústavního soudu ze dne 26. 3. 2019 sp. zn. II. ÚS 4239/18 spatřuje v za „ústavně přijatelný kompromis“ označovaném určení výše finanční náhrady pomocí kombinace přepočtu podle § 4 vyhlášky (v poměru 5:1) a indexu podle § 7 odst. 2 zákona č. 212/2009 Sb., kterým se zmírňují majetkové křivdy občanům České republiky za nemovitý majetek, který zanechali na území Podkarpatské Rusi v souvislosti s jejím smluvním postoupením Svazu sovětských socialistických republik (násobek 10), v poměru k ceně uvedené nemovitostí přihlášených k náhradě.

Namítá-li stěžovatelka v posuzované věci, že krajský soud pokrátí částku uvedenou v přihlášce k soupisu majetku (a již sníženou s ohledem na omezení stanovená v § 3 a § 5 vyhlášky) nejdříve v poměru 5 : 1 a následnou částku vynásobil koeficientem 10 podle zákona č. 212/2009 Sb., čímž fakticky přiznal částku, která odpovídá pouze dvojnásobku ceny uvedené v přihlášce, má její úvaha racionální jádro, neboť způsob výpočtu použitý krajským soudem je minimálně problematický s ohledem na kombinované použití dvou právních předpisů z různých období a politicko-historických kontextů. Každý z uvedených zákonů, který upravuje zmírnění majetkových křivd občanů České republiky za nemovitý majetek, který zanechali na území Podkarpatské Rusi, totiž stanovuje různé koeficienty pro výpočet náhrady, a to s ohledem na dobu přijetí toho kterého zákona. Zatímco dle zákona č. 42/1958 Sb. se základ pro výpočet náhrady dělí pěti, přičemž tento koeficient odráží vývoj ceny nemovitostí od roku 1938 do roku 1958 (zejména s přihlédnutím k měnové reformě z roku 1953), dle zákona č. 212/2009 Sb. se naopak užije koeficient desetinásobku, s ohledem cenový vývoj na trhu nemovitostí od roku 1938 do roku 2009. Je tedy zjevné, nejen z pohledu ústavnosti, ale i prosté logiky, že s ohledem na odlišný okruh oprávněných osob, rozdílné vymezení majetku zakládajícího nárok na poskytnutí náhrady i diametrálně jiný způsob výpočtu náhrady samotné nelze oba koeficienty použít současně, jak učinil v napadeném rozsudku krajský soud.

Zůstává tedy na úvaze obecných soudů, jaký koeficient výpočtu náhrady v konkrétní věci použijí, když s ohledem na nemožnost použití § 4 vyhlášky musí postupovat na základě soudního uvážení tak, aby dospěly k výsledku, který bude znamenat poskytnutí spravedlivé náhrady. Na tomto místě je třeba poukázat na závěry nálezu sp. zn. II. ÚS

1135/14 ze dne 30. 6. 2015 (N 124/77 SbNU 899), ve kterém se uvádí, že „úprava podle části páté o. s. ř. umožňuje soudu ve věcech občanských práv a závazků v pojetí článku 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod svým rozhodnutím nahradit i rozhodnutí správního orgánu věcně vadné, tedy nejen rozhodnutí nezákonné, a rovněž nahradit správní uvážení závislého správního orgánu nezávislým soudcovským uvážením (viz David, L.; Ištváněk, F.; Javůrková, N.; Kasíková, M.; Lavický, P. a kol. Občanský soudní řád: Komentář. II. díl, Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2009, s. 1357).

Jsem přesvědčen, že napadený rozsudek krajského soudu, stejně tak jako usnesení Nejvyššího soudu, ve kterých obecné soudy zdůraznily doslovné znění § 3, § 4 a § 5 vyhlášky, představující politickou vůli vlády z doby jejího přijetí, aniž by respektovaly zásady obecné spravedlnosti a především výkladová pravidla uvedená v nálezu sp. zn. I. ÚS 3964/14, z výše uvedených důvodů představují porušení čl. 3 odst. 1, čl. 11 odst. 1 a čl. 36 odst. 1 Listiny, a čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě.

Odvoláváním se na nemožnost odčinění všech majetkových křivd minulosti a zbavováním se – poukazem na možnost zmírnění jen některých z nich – odpovědnosti za co možná nejspravedlivější nápravu, aniž by se vypořádalo s okolnostmi namítanými v tomto odlišném stanovisku, většinový názor III. senátu nedostál úloze Ústavního soudu jako soudního orgánu ochrany ústavnosti podle čl. 83 Ústavy České republiky.

V Brně dne 12. ledna 2021

Jiří Zemánek